

Kvinder rejser

Af Susanne Thorbek

– et kultursociologisk perspektiv på prostitution i den globale kontekst

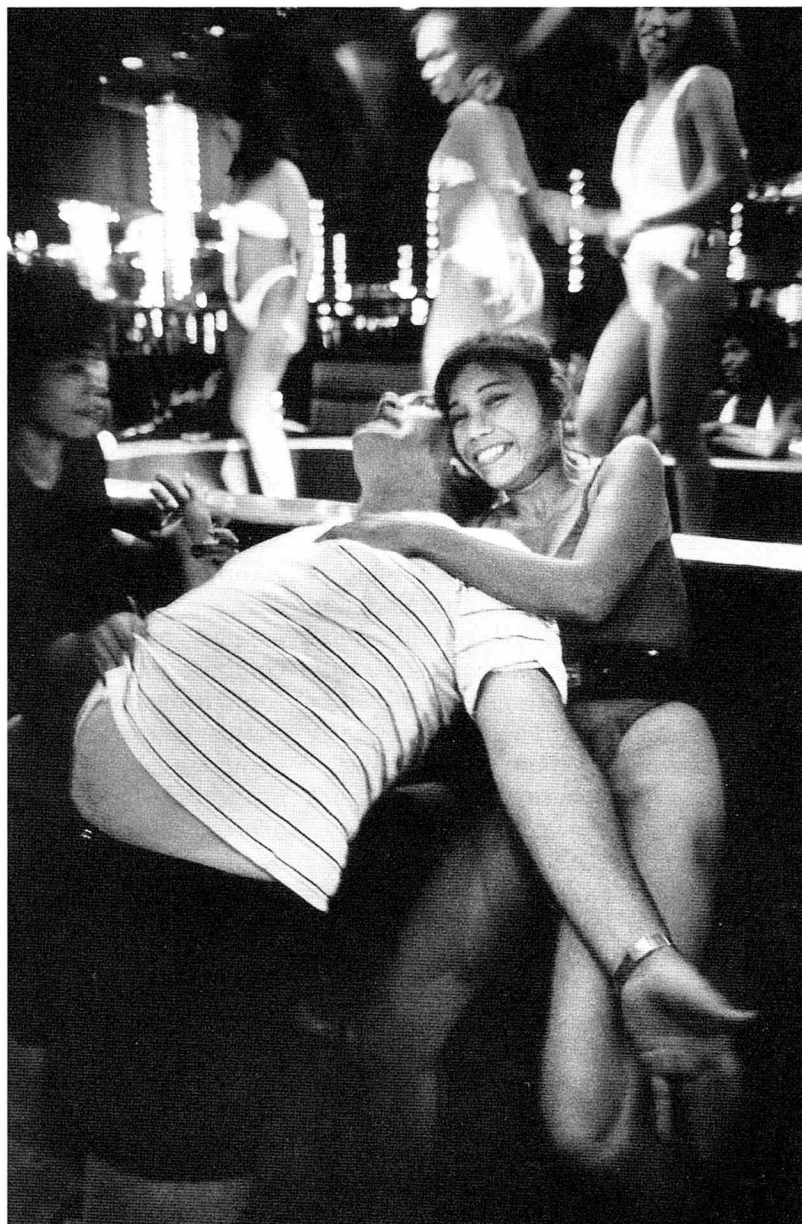

Foto: Henrik Saxgren

International prostitution er vokset stærkt i de senere år. Mænd i stort antal rejser som turister til den tredje verden, militær og FN personale udsendes i stort antal, og samtidig rejser kvinder fra relativt fattigere lande i større tal til rigere lande, hvor de arbejder som prostituerede.

Kvinderne ses oftest som ofre. Det er de i en vis forstand, men de er også tænkende og handlende, selvstændige mennesker.

Mit eget lange arbejde med kvinder i den tredje verden har ført mig til, at det er nødvendigt at have et dobbeltperspektiv i forskningen. På den ene side at se undertrykte gruppers egne perspektiver, at se på subalterne grupper. På den anden side at se på magtens centre og de vilkår, de skaber, deres reaktioner.

I denne artikel vil jeg skitsere den globale sammenhæng, se på idehistorien, på modernismens gennembrud idehistorisk i metropoler og kolonier og i relation hertil på socialhistorie dvs studier af de reelt eksisterende prostituerede i England. Derpå vil jeg se på nutiden: på et eksempel, en prostitueret i Bangkok, på udenlandske prostitueredes liv i Vesten, på påstandene om udbredt "trafficking" og på kunderne i prostitutionen.

Selve begrebet prostitution er dybt stigmatiserende. Det bærer på associationer til fordomme om klasse, race, køn og de fordomme, der knytter sig til begrebet, leder til foragt men også fascination.

Et andet formentlig bedre *begreb* er sexarbejde. Arbejde er, hvad kvinder udfører i sex-handelen: først og fremmest fysisk arbejde, men mange gange også et tera-

peutisk arbejde. Eller de prostituerede arbejder som entertainere, skuespillere, når de simulerer utallige orgasmer. Sex er hvad mænd køber, men det har i langt de fleste tilfælde intet med kvinden, der sælger, at gøre. Hendes følelsesliv og seksuelle liv leves i andre sammenhænge.

De kvinder, der arbejder i branchen, vil sjældent acceptere begreberne prostitueret eller sex-arbejder – deres identiteter er andre og langt mere sammensatte.

PROSTITUTION I GLOBAL SAMMENHÆNG

Der er sket en stigning i efterspørgslen efter købt sex, og den ny globalisering har betydet en markant stigning i prostitution. Et indicium er antallet af enlige – uledsagede – mænd, der rejser til kolonier, tredjeverdenslande. I 1930 sendte England 154.000 mand ud (militær, administration, privat business) for at kontrollere 300 millioner mennesker i imperiet (Said 1993 p 10). I dag rejser 6 millioner turister til Thailand hvert år, 85-90% af dem mænd (Seabrook 1996). Dertil kommer militær, FN personale, konferencer mmm

Globaliseringen forstået som globale sammenhænge er jo ikke ny. Det er kun godt 30 år siden, de sidste europæiske kolonier blev opgivet.

I dag er neo-liberalisme det nye mantra. I form af svagt forskellige politikere advokeret af IMF, Verdensbanken, GATT, fra 1994 WTO. Begrebet neo-liberalisme er et eksempel på Orwellsk¹⁾ ny-sprog. Det er en politik, der sigter mod helst fuldstændig åbning af tredje verdens og den tidligere Østbloks markeder for de vestlige multinationale selskaber. Halv-

Billede af en prostitueret. Den struttende ende og den lille øreflip er kendetegn på en kvinde med en løsagtig stærk seksualitet. Også sorte kvinder formodes at have en sådan ende og en tilsvarende seksualitet.

delen af verdenshandelen er så handel mellem forskellige selskaber indenfor disse multinationale koncerner. Og en protektionistisk politik i Vesten.

Denne politik har ført til øget ulighed globalt og ofte også nationalt. Den har også ført til det, Knud Vilby kalder "Kampen mod de fattige" (2002). Vilby bruger Verdensbankens rapport om fattigdom (2001), og det er galt nok. Andre har vist, at denne rapport overser vægtige undersøgelser, og at fattigdommen må vurderes til at være endnu mere udbredt.

Neo-liberalismen, ny-imperialismen²⁾ fristes man til at sige, rammer i særlig grad kvinder. Hele ideen er, at markedet skal vokse og stater nedskære eller privatisere deres tidligere ansvarsområder som sundhed, uddannelse, vand, energi, miljø, medens gratisydelse som subventionering af basisfødevarer, uddeling af jord-stykker til boliger og falder bort.

Kvinder skal konkurrere på markederne på lige fod med mændene. Og samtidig klare husarbejde og omsorg for mand, børn, familie og slægt. Samtidig falder deres muligheder for subsistens produktion bort eller forringes (Shiva 1990). Bistand til kvinder sigter i høj grad på, at kvinder skal markedsføre deres arbejde eller produkter. Nogle har ikke meget andet end deres krop at markedsføre.

Den globalisering, vi ser i dag, skaber større ulighed og større fattigdom. Den rammer kvinder hårdest pga deres opgaver i langt de fleste samfund. En god del søger ind i prostitution. Globaliseringen skaber også stigende kontakt mellem lande. Nogle prostituerede arbejder derfor med udlændinge, hjemme eller gennem migration.

IDE-HISTORIE-MODERNISME

E W Said skriver, at det er vanskeligt at vurdere, hvor fortiden holder op og nutiden begynder. Modernismens gennembrud er en af de perioder, der har sat sig dybe og vedvarende spor.

Perioden med modernismens og videnskabernes gennembrud, som jeg har sat til ca. 1860-1910, er så interessant, fordi mange af nutidens tanker opstod her. I perioden, blev videnskab med stort V karakteristisk. Det var bl.a. her "papiret" blev opfundet med kravet om facts og fraværet af alle moralske og værdibaserede normer. I malerkunsten brød naturalismen igennem, og i litteraturen var realister som Emile Zola fremtrædende med deres tro på, at litteraturen måtte gøre videnskabens arbejde i det, der nu kaldes humaniora og samfundsvidenskab.

Det var også i denne periode den biologiske racisme blev

opfundet kort efter slaveriets ophævelse. På basis af overraskende få fysiske facts blev der draget vidtgående konklusioner om andre racers intellektuelle, moralske og seksuelle kendetegn (Gilman and Leys 1993).

Kolonierne

En ny "retning" i studiet af de tidligere kolonier er blevet ret så kendt de sidste 10-20 år. E W Said og G C Spivak (begge Columbia University i New York) var blandt de første, der skrev om post-kolonialisme som en ny teori, en ny måde at tænke globale sammenhænge på.

Kort opsummeret er deres udgangspunkter:

- at skabe bevidsthed om de subjekt-positioner en forsker antager både for sig selv og de der forskes i/med. E W Said kalder sin metode for kontrapunktisk: at belyse flere perspektiver både

globalt og historisk og dog skabe en enhed.
 – at fokusere på betydningen af og give rum og stemme til de subalterne herunder mange kvinder.

Said argumenterer i "Culture and Imperialism" (1993) for, at de europæiske imperier ikke blot blev holdt ved magten af militærmagt, selv om den var væsentlig i de mange krige, der udkæmpedes. Kulturen i Vesten var en vigtig faktor i metropoler og kolonier. Kultur kan (med Raymond Williams) forstås som en "structure of feelings", som de praksisser og attituder der skaber en sådan struktur af følelser. Said analyserer litteratur for at belyse dette felt.

Ann Laura Stoler (1993) har kaldt sin analyse "Race and the Education of Desire". Hun viser, hvordan sådanne strukturer af følelser blev søgt skabt af kolonimagterne.

Stoler er elev af Michel Foucault (1988). Han udkaster i "Introduktion til Seksualitetens Historie" den tese, at victorianismen, moderniteten ved 1900 tallet, ikke blot og bart undertrykte seksualitet, men også italesatte den i en grad, der ikke var set før. Han

Manet's billede *Nana* var inspireret af en biperson i en roman af E. Zola. Zola var begejstret for billedet, og da han så det, skrev han kort tid efter en roman om en prostitueret, *Nana*.

Modellen for Manet's billede var Prinsen af Oraniens elskerinde. Modellen for romanfiguren var en kendt skuespillerinde. Zola kendte hende dog ikke personligt, men byggede på rygterne i Paris. Hun skrev faktisk selv sine erindringer og var en begavet kvinde. I Zola's roman er hun dyrisk, lunefuld, hensynsløs. I Manet's billede er hun omgivet af alle de symboler, der i tiden symboliserede en prostitueret og hendes kropsbygning er den "vildes". Fordommene om sorte kvinder og om prostituerede antog, at de var lidt kraftige med en struttende bagdel som *Nana* på billedet.

ser det som borgerskabets middel til at adskille sig fra adelens blå blod og dekadence og de fattiges uciviliserede liv. Som samtidigt er et indre projekt – sandheden om den enkelte kunne hun/han finde i sine seksuelle følelser og et statsligt projekt – biopolitik. I denne bog argumenterer Foucault også for at forstå begrebet diskurs ikke blot i sin tidligere betydning som tekst/tale, men også som et regime.

Den biologiske racisme skabte problemer i kolonierne. Den var kombineret med kønsrelationerne, troen på at manden, som Apollon sagde det, planter sin sæd i kvindens passive hule, at al arv går gennem faderen.

Mange hvide mænd i kolonierne levede sammen med indfødte kvinder. Karen Blixen har levende beskrevet, hvor degraderende det var for en mand at leve sammen med en sort kvinde i Kenya. Men hvad med deres børn? De skulle jo efter teorien være hvide. Og deres børn igen. Skulle de så også have de hvides privilegier, optages i deres klubber, indgå i deres samfund?

Når det gjaldt race i kolonierne blev *seksualitet* i Foucaults termer, *structures of feelings* hos Said og Williams, *education of desire* i Stolors terminologi, afgørende for tilhørsforhold ikke kun til klasse som i metropolerne, men også til race.

Andre hvide mænd gik på bordeller. De engelske er bedst kendt pga kvinde-bevægelsens kamp mod stats-prostitution.

Det generelle syn på andre racer og deres kvinder var, at de hvide var langt overlegne, og at "de andre" var seksuelt løstagtige og perverse, lade, dovne og u-civiliserede. Eller de blev alternativt opfattet som udtryk for fri natur, jvfr. forskellige fremvisninger af "ædle vilde". Men ikke mindst var de underordnede racers loyalitet overfor kolonistyrerne mildt sagt tvivlsom.

Metropolerne

Medicin, biologi og hygiejne var de fag, der var videnskabelige, men som også handlede om mennesker i samfund. I metropolerne var den biologiske racisme dominerende, den blev først officielt og internationalt afskaffet i 1932, hvor andre så tog over. Genitalier af en sydafrikansk kvinde, Sarja Bartman, var udstillet på Musee de l'Homme i Paris til for 10 år siden. Hun blev bragt til Europa og udstillet i forskellige storbyer, til hun efter få år døde af tuberkulose i begyndelsen af 1800-tallet. Forskerne var kun optaget af hendes seksualitet, og hendes kropsbygning spillede en ubegribelig stor rolle i den biologiske racisme.

Ifølge denne opfattelse var sorte kvinder lidt kraftige (sunde, men lade), med en stærkt struttende ende (sexuelt attraktive), forstørrede skamlæber (løsagtig seksualitet) og med Darwins øre (meget lille øreflip). Det er svært at tage alvorligt i dag.

Fordommene om kvinders køn og maskulinitetens krise i borgerskabet i denne periode kan nok bedst ses af Freuds analyser. Kvinder havde potentielt en polymorf og pervers seksualitet (1905), men uddannelse kunne rette op på det.

Hans fremstilling af borgerskabets mænd er heller ikke morsom. Swan har analyseret Freuds personlige breve, da han gennem selv-analyse af sine drømme udviklede teorien om Ødipuskomplekset. De handlede ikke om hans følelser for sin mor, men om hans forhold til deres ældre tjekkiske barnepige/tjenestepige. I barndommen mødte borgerskabets mænd, som Freud selv, en u-kropslig, forfinet kvindelighed hos deres mødre og en kropslig kontakt, ofte seksualitet, pleje og omsorg, hos deres ammer/barnepiger (Swan 1974). Længslen mod kvindelighed er også en unævnelig frygt for og længsel mod de arbejdende kvinders rå og uciviliserede seksualitet.

Maskulinitetens splittethed, seksuelle fascination, angst og foragt for de voksende byers underklasse, særlig dens arbejdende kvinder, gennemstrømmer tidens malerkunst (Pollock 1999) og litteratur. Og dens syn på prostitution (Gilman 1985).

Underklassen i byerne blev mere generelt set som de fremmede racer i imperiets midte,

konkret som jøder, folk fra Irland eller abstrakt som de uciviliserede skræmmende og spændende fremmede.

Lad mig illustrere det med et par billeder, dels ét fra en medicinsk lærebog (Abele De Blasio: *Steatopygia in an Italian Prostitute* fra Archivio di Psichiatria 1905), dels et maleri af Manet: *Nana* (oil on canvas 1877, Hamburg Kunsthalle).

Stigmatiseringen af de prostituerede var stærk. Hun bar på alle fordomme: om klasse, om race, om køn og kvinders seksualitet.

SOCIALHISTORIE

J Walkowitch har lavet to glimrende studier af den virkelige prostitution i denne periode: "Prostitution and Victorian Society" (1980) og "City of Dreadful Delight" (1992), der viser svælget mellem, hvad der gik for at være videnskab og de reelt eksisterende prostituerede.

Undersøgelserne viser, at de prostituerede var et helt almindeligt udsnit af de unge kvinder. De begyndte *on and off* i prostitution i en alder af 17 år, og de forlod prostitutionen, når de var først i tyverne, blev gift eller fik andet arbejde. De døde i samme alder som andre fattige kvinder, og de døde af tuberkulose ikke kønssygdomme.

Disse kvinder var i mange kvarterer en del af det lokale samfund. Kunderne var soldater og sømænd, men også de mænd der levede i kvarteret, ikke som det generelt antoges overklassens/adelens mænd. Kvinderne havde naboer, venner og kollegaer.

En kampagne for renhed i byen blev i England og andre lande gennemført i slutningen af 1880-erne begyndelsen af 90-erne. Den fik – naturligvis – ikke prostitution til at forsvinde, men fik drevet de prostituerede ud af deres kvarterer, isoleret dem og følgelig gjort dem afhængige af beskyttelse og måske også følelsesmæssig støtte i form af afhængighed af alfonser, hvilket ikke gjorde det lettere at forlade prostitutionen.

I 1904 blev den internationale aftale om kampen mod hvid slavehandel vedtaget. Det store spørgsmål er, om det var slave-

handel, eller om det bare var europæiske kvinder, der valgte at migrere. Studier fra to store destinationer, Argentina (Guy 1992) og Sydafrika (Swaisland 1993) viser, at ikke alle kvinderne var prostituerede, nogle blev gift eller fik andet arbejde. Men en del arbejdede på bordeller. I Europa (ikke England) fandtes i flere lande statsbordeller. Men det syntes utænkeligt for middelklassen og ikke mindst kvindeorganisationer, at nogen frivilligt kunne vælge at arbejde i et udenlandsk bordel i stedet for et nationalt.

Modsætningen mellem analyserne af Walkowitch, der viser almindelige unge fattige kvinder, der finder prostitution at foretrække for, hvad de ellers kunne få: mange timers arbejde af den groveste art til ringe betaling, og de billeder af den prostituerede, som videnskaberne (særlig medicin og biologi) skabte, er tankevækkende og også i dag foruroligende. Ligeledes foruroligende er hendes påvisning af, i hvor høj grad debatterne i dag ligner dem fra sidste del af 1800-tallet.

Stigmatisering i form af samlingen af fordomme om race, klasse, køn og seksualitet og den forfølgelse de forskellige kampagner skabte, gjorde de prostituerede kvinder ensomme, mere udsatte for vold og afhængige af beskyttelse. Disse kampagner tjente nok så meget til at "tæmme" eller "civilisere" arbejderklassen og få victorianismens normer spredt.

NUTIDEN

– en prostitueret i Bangkok

I 1980 gennemførte jeg det studie i Khlong Toey, Bangkoks største slumområde (1987), der senere udgjorde en del af min dr.phil. afhandling. Jeg boede i et hus i slummen i godt et halvt år og talte lidt thai – men arbejdede med tolk. Dengang havde Thailands økonomi en vækst på 6-8% om året, men ulighederne var store, både regionalt, mellem klasser samt mellem mænd og kvinder.

Der var en vis balance mellem kønnene i slumområdet. Den matri-lokale bosætning fungerede også i storbyen, så kvinder boede oftest nær ved eller hos deres forældre, når de blev gift. De var nær deres

venner fra barndommen. Ægteskaber var stabile, også hvor det var et andet ægteskab for kvinden. I de fleste ægteskaber var der en nogenlunde rimelig deling af indtægter mellem mand og kone. Kvinderne havde stærke netværk i naboskabet og var væsentlige i organiseringen af netværk i slumområderne.

Jeg var ikke specielt interesseret i prostitution, men en af mine naboer var tidligere prostitueret. Sampauw var sidst i 30-erne. Hun var meget mager, og hun bar altid på en 1-2 års dreng, velnæret og rund. Han var adopteret, fortalte hun. En nabo i svær krise med en mand, der tævede hende, havde efterladt ham, da hun flygtede fra manden.

Sampauw var blevet sendt til Bangkok, da hun var 14 år. Hun fortalte om en dyb fattigdom. En familie på 10-12 personer levede af løst landarbejde og stiftede gæld, når de ikke havde penge til ris. De fiskede for at klare dagen og vejen. Hun sagde:

"Jeg undrede mig over, hvorfor vi skulle sulte på den måde, hvorfor vi er så fattige, hvorfor vi ikke kan spise den gode fisk, vi fanger, men må sælge den, så vi ikke får god mad. Hvis vi fanger en lækker fisk, hvis vi spiser den, har vi ingen penge til ris. Så må vi sulte. Vi må sælge den dejlige fisk for at få ris at spise."

Hendes forældre solgte hende ikke, de betalte i stedet for hendes rejse til Bangkok. Her arbejdede hun i en bod på markedet, sov under bordet om natten, fik ingen løn. Hun blev kæreste med en soldat, der spiste ved boden, og de fik et barn. Hans forældre betragtede Sampauw som skidt. De satte hende til det groveste arbejde, også for naboerne. Barnet druknede under deres opsyn.

Manden deserterede på et tidspunkt fra militæret og blev munk i et tempel – ifølge Sampauw angiveligt for at sone barnets død. Selv forlod hun svigerforældrene for at søge hjælp hos en ældre mand og hos en ældre kvinde, som imidlertid ikke kunne påtage sig ansvaret for hende. Sampauw endte med at søge ned til havnen, hvor en sømand tog hende ombord. Næste morgen gav han hende 1000 bath – en formue. Men som Sampauw sagde: "Jeg vidste jo ikke, hvordan man bruger penge."

I begyndelsen af hendes havneliv sov hun på skibene. Senere hos en anden kvinde, der arbejdede i havnen, for så på et tidspunkt at

blive indfanget af en alfons, hvis mor havde en lille restaurant. Hun arbejdede derefter for ham/dem og fødte to børn, for på et tidspunkt at flygte med børnene og bringe dem hjem til hendes forældre for selv at returnere til Bangkok. På det tidspunkt hvor jeg mødte Sampauw, levede hun i stor fattigdom med et vrag af en mand.

Sampauws vej til prostitution kan dårligt kaldes et valg. Hun havde prøvet alle eksisterende muligheder: arbejde, ægteskab, hjælp fra voksne, alle uden resultat.

Hun var et barn i en umulig situation.

Der var en anden prostitueret blandt mine naboer. Der var også to kvinder, der i en ægteskabelig krise overvejede at gå fra deres mænd og tænkte på prostitution som en mulighed. Den ene søgte råd og vejledning hos de, der havde erfaringer, men begge opgav projektet både af moralske grunde, og fordi det var et hårdt liv.

Der var andre prostituerede i kvarteret, hvor jeg boede – og det var bemærkelsesværdigt, hvor nuanceret andre kvinder så på dem. Sampauw var en kvinde, der søgte føde (haa gin), en anden gik på sjov (baj thiau), en tredje talte om “de smukke kvinder i de store byer.” De prostituerede var “dårlige kvinder”, men der var forskelle. Pointen her er imidlertid den fælles, at også de prostituerede var en del af nabolaget, havde bekendte, måske venner.

Udenlandske prostituerede

I dagens debat tegner to positioner sig. På den ene side abolitionisterne, som de kalder sig, der ønsker prostitution udryddet, afskaffet. På den anden side regulationisterne, der ønsker prostitution legaliseret og reguleret (hygiejne, sikker sex), og kvinderne organiseret i fagforeninger (arbejdsforhold, tider, aflønning). De færreste er imidlertid klare og eentydige tilhængere af den ene eller anden position.

Abolitionisterne i Danmark gør f.eks. et stort arbejde med at skabe væresteder og hvis kvinderne ønsker det, hjælp til uddannelse og et andet liv. Regulationisterne eller tilhængere af legalisering af prostitution er knap repræsenteret i organiseret form i Danmark, men velkendte i udlandet. Kampen mod AIDS har i mange lande ført til

en accept af organisationer blandt prostituerede ud fra den betragtning, at sikker sex bedst udbredes, når de berørte grupper selv er involverede, men disse organisationer har så rejst andre krav: legalisering, afstigmatisering, almindelige borgerrettigheder mm.

I de lande, hvor prostitution tidligere var forbudt (USSR, Østeuropa inklusive Baltikum), synes abolitionisterne at være stærkt repræsenteret. I Sovjet-tiden var prostitution forbudt og i praksis antagelig mindre udbredt, i hvert fald mindre synlig.

Det er en almindelig antagelse – og formentlig rigtigt – at prostitution vælges som en følge af social nød. Som Walkowitch siger: som det bedste valg i en serie af ikke-attraktive alternativer. Prostitution og dens omfang viser derfor nok så meget om de økonomiske og sociale forhold i et land og i dag globalt som om noget andet.

Der findes ikke mange studier af udenlandske prostituerede i Europa – eller andre steder for den sags skyld. Den bog jeg har redigeret (sammen med B Pattanaik 2002) bygger dels på NGOer som Global Alliance against Trafficking in Women, Amnesty for Women (tysk) samt en organisation i Brisbane Australien. Dertil fire case-studier fra Tyskland og Danmark. De danske Pro-Centret og Reden synes ikke at have megen kontakt til udenlandske kvinder.

Det ene tyske studie (Ruenkaew)³⁾ viser, at de thai kvinder, der kommer til Tyskland (Westphalia-Lippe) er ret gamle: 20-40 år, flertallet omkring de 28 år. De har for det meste en ringe uddannelse, men enkelte er højt uddannede. De har valgt at rejse og de fleste har prostitutions erfaring hjemmefra, men nogle, mest unge ugifte kvinder, har ikke. Næsten alle har migreret i Thailand og nogle til andre lande (Hong Kong, Macau, Japan) før de ender i Tyskland, der er sidste led i deres migrationskæde. Langt de fleste er mødre.

De fleste af de cases, der beskrives, og rapporter fra Brisbane og Tyskland viser, at kvinderne får arbejdet sig ud af deres gæld indenfor et rimeligt overskueligt tidsrum, eller det lykkes for dem på anden måde at slippe væk fra eksempelvis en

uønsket købt ægtemand. De kan derefter eventuelt gifte sig med en kunde eller en anden mand, eller flytte og skaffe job andetsteds. Når de er så vidt, kan de træffe nye valg. De kan fortsætte og tjene mere, de kan gifte sig med en rigtig mand, de kan få et andet arbejde, oftest rengøring. Kun få vender hjem.

Disse kvinders motiver til at gå ind i prostitution og til at vælge at migrere var komplicerede. Kriser i familien, børns uddannelse, fordrunken eller voldelig ægtemand, ønsket om at skaffe sig et bedre liv. Bag det ligger økonomisk nød, selvom kvinderne ikke hørte til blandt de fattigste i Thailand; de når formentlig aldrig længere end den lokale prostitution. På mange måder er de kvinder, der tager til Europa, en slags entreprenører, som er villige til at tage en risiko, at vælge i håb om at tjene mere og få et bedre liv (Ratanaloan).

Når de prostituerede kommer hertil, må de i Danmark og Tyskland bl.a. købe en ægtemand for at kunne blive her lovligt. De må også ofte betale til en massageklinik eller anden mellemmand. Det ene danske studie (Lisborg) viser, at kvinderne trods disse udgifter trods alt tjener penge – flere mere end minimumslønnen herhjemme og en enkelt har endog en indkomst som en akademiker på slutløn efter skat.

Vold og snyd – trafficking

Kvinder der sælger sexuel tilfredsstillelse oplever megen vold og trusler om vold. Kunderne er ofte fulde og ofte farlige. Særlig hvis den prostituerede ikke er på helt lovlig grund og derfor ikke kan gå til politiet (Davidson 1998). Købte ægtemænd kan også være truende, ligesom der er eksempler på at politifolk er det, mens ledere af massageklinikker o.lign. tilsyneladende er voldelige eller truende.

Der er i øjeblikket megen debat om de baltiske og østeuropæiske prostituerede. Der er et eksempel på en prostitueret kvinde, der har fået humanitært asyl i Danmark, og et andet eksempel hvor tre tjekkiske lærerinder selv havde taget toget

til Danmark for at tjene mere som prostituerede i Ballerup end de kunne tjene gennem lærerjobbet i hjemlandet.

Trafficking er meget diskuteret. Det indebærer, at kvinden er lokket, narret, truet ind i prostitution i udlandet. Hun betaler sin rejse i form af en procentdel af sin indtægt. I meget presse, i Interpols tal formentlig, antages det, at alle udenlandske kvinder, der er sex-arbejdere, er tvunget/narret hertil, er trafficked. Dette er som jeg har vist en meget tvivlsom antagelse.

I den glimrende og gribende film *Lilja4ever* vises en frygtelig historie. En uskyldig, antagelig russisk pige, der svigtes af alle, sin mor, sin tante, sin veninde, vennerne, lokkes under falske forudsætninger til Sverige, der for hende ikke adskiller sig meget fra det hjemlige trøstesløse miljø. Hun er under næsten konstant overvågning, hun er isoleret og alene, hun misbruges groft, hun får tæv, hun får ingen penge og har dårligt nok til mad. Fra alfonsens synspunkt forekommer dette irrationelt. Kvinder med prostitutions erfaring er meget lettere at have med at gøre – og med den sociale nød i de tidligere Østbloklønde må der være mange at tage af. Med en kontrakt som den prostituerede anerkendte, ville alfonsen kunne have flere kvinder og tjene flere penge på en lettere måde. Davidson (1998) påpeger, at vort gamle billede af alfonsere som grove, voldelige mænd er forældet. De er mænd (og kvinder f.eks. klinikere o. lign.), der arbejder som forretningsmænd.

Foto fra filmen
Lilja4ever

Naturligvis findes der irrationelle mænd og kvinder, der bruger forældede metoder. Og de der virkelig handler med piger og kvinder, og bruger vold, trusler, snyderi, bør fanges og straffes. Men det er næppe den dominerende form.

I Danmark arbejder politiet helst med menneskesmugling i stedet for med trafficking. Så kan de lettere bruge telefonaflytning, og de behøver ikke kvinderne som vidner, men kan sende dem hjem med dags, nogle gange timers varsel. Hjem til den situation de kom fra plus antagelig gæld, så de må af sted igen, men denne gang formentlig under vanskeligere og dyrere omstændigheder.

Når næsten hele the establishment inklusive kvindeorganisationer støtter denne politik, nogle med begejstring og i navn af *kvindernes menneskerettigheder*, kan det næsten kun skyldes, at de gamle fordomme er i live. De tager form af troen på, at alle udenlandske prostituerede er trafficked, at de er ofre og hjælpeløse, at de kun kan hjælpes af de gode: os og NGOerne. Men de bliver jo faktisk straffet gennem denne form for "hjælp".

Støtten til politiets jagt på de udenlandske prostituerede kan naturligvis også skyldes angst for in-migration til EU/ Danmark, som det er vist i Sverige (Gould). Det er påfaldende, at så lidt af debatten, f.eks. dagbladet Informations bidrag, har handlet om, hvordan kvinderne kunne hjælpes. Fokus har temmelig konsekvent været, hvorledes de kunne findes – og altså i praksis hjemsendes.

Kunderne

Den danske politik overfor udenlandske prostituerede kan ses som et udslag af meget gamle fordomme. Det samme gælder kundernes syn på de prostituerede i f.eks. Thailand. Der findes efterhånden en del studier, der viser dette.

Det er lidt af et paradoks, at den seksuelle revolution har gjort det muligt at have seksuelle forhold uden de bindinger til et livslangt monogamt ægteskab, der tidligere fandtes, samtidig med at køb af sex stiger. En forklaring kan være, at den stigende kommercialisering, porno og reklamer bidrager til indtrykket af, at alt kan købes: "Love for Sale" som Billy Holliday engang sang. En anden er den simple materialistiske, at mænd fra de

rige lande for meget få penge kan leve som en koloniherre for ikke at sige en konge tidligere gjorde det.

Jeg vil gerne se stigningen i antallet af kunder fra et sociologisk perspektiv. Der synes at være stor enighed blandt forskere om, at vore samfund ikke mere skaber umiddelbare fællesskaber. Den politiske kultur udhules, vælgerforeninger og fagforeninger svinder i betydning. Naboskab er kun i ringe grad et fællesskab. Fra Riesmans "The Lonely Crowd" (1952) til Stuart Halls artikler (se Morley et al 1996 for en oversigt) skildres et hverdagsliv, hvor man må skabe sine fællesskaber, vælge dem, arbejde for dem, de er ikke længere givet.

Dette gælder også familierne. Mange voksne, i Danmark op mod halvdelen, bor således alene (Danmarks Statistik), så selv om dette tal ikke i sig selv er et udtryk for isolerede individer, så dækker det også over en stor ensomhed.

Zygmunt Bauman har i bogen "From Pilgrim to Tourist" (1996) søgt at skrive en kort mentalitetshistorie for Europa. Han peger her på forskellene på den "moderne" mand, som bl.a. Max Weber analyserede ham, en pilgrim ikke i ørkenen, men i en moderne storby, der fulgte en sti gennem sit liv, stadig forsøgte at finde sin sande identitet, at leve efter den i håb om at opnå nåden.

Den post-moderne turist derimod binder sig nødigt. Han rejser – åndeligt eller i realiteternes verden – fra sted til sted, han søger at undgå at binde sig, knytter ikke for snævre bånd til nogen, man kan jo fortryde, de kan vise sig ikke at være "værdige" til indfrielse af ens behov. Den post-moderne rejsende søger det eksotiske og uforpligtende, men det må ikke blive farligt. Og han bliver ikke for længe på det samme sted.

Hvis Baumans analyse af turistens som den post-moderne mand skal følges, så må sex-turisten ses som den post-moderne mand par excellence. Han kommer og går, han binder sig ikke, han involverer sig ikke, han søger stadig nyt, han søger det eksotiske, men undgår det bliver farligt. Måske gælder dette også den hjemlige kunde?

Konklusion

De globale relationer fremmer den temmelig markante stigning i prostitution, der har fundet sted: ved stigende ulighed og fattigdom, ved en langt større international kommunikation. Men måske også fordi globalisering og post-moderne samfund er forbundne, og en stigende ensomhed bidrager sit. Endelig spiller kommerialisering en rolle – pornoens udbredelse og ideen om, at alt kan købes.

Historisk set har Vesten en sørgelig historie. I Videnskabens navn findes en biologisk racisme og en biologisk determinisme, der øver meget stærk indflydelse på begreberne om race, men også klasse, køn og seksualitet. I kolonierne, hvor den biologiske racisme skaber praktiske problemer for bevarelsen af den hvide overlegenhed, opfindes den kulturelle racisme, opdragelsen af lyst, seksualiteten bliver også en markør for race.

Virkelighedens prostituerede ligger langt fra de billeder, der blev skabt af videnskab, billedkunst og litteratur. Men de politikker, de regimer, der blev skabt i navn af videnskaben, havde vidtrækkende og ulykkelige konsekvenser. Dette gælder også i dag, hvor vor viden er sparsom, hvor stigmatisering og, når det gælder udenlandske prostituerede, kriminalisering er udtalt. Dette øger faren for fysisk vold og gør den økonomiske udbytning af de prostituerede større.

Også i dag synes de konkrete prostitueredes virkelighed at befinde sig rimelig langt fra det, der i medierne og det politiske liv går for at være viden om de prostituerede.

De prostituerede, der migrerer, er i mange tilfælde temmelig almindelige kvinder, men med prostitutions erfaring og de rejser frivilligt, om end de betaler for meget for rejsen. De tilfælde af tvungen rejse og tvungen prostitution, der må formodes at eksistere, bliver sjældent opklaret/fundet, fordi ingen tilbyder hjælp og beskyttelse til kvinderne, der tværtimod straffes med øjeblikkelig hjemsendelse.

Den stigende efterspørgsel på købesex blandt mænd er umiddelbart forunderlig. Men sex-turisten – og måske den hjemlige kunde? – synes at være den post-moderne mand per excellence.

Susanne Thorbek er dr.phil., lektor emeritus.

Noter.

1. George Orwell beskrev i bogen "1984" et samfund, vi heldigvis ikke kom til at se dengang. Men nogle træk ligner blandt disse det ny-sprog magthaverne i hans gennemkontrollerede diktatur opfundt for at fastholde folk i en falsk verden.
2. Ved imperialismen forstår jeg, at en nation kan kontrollere de væsentlige aspekter af et eller flere andre landes politik og økonomi.
3. Henvisninger til forfattere i bogen Thorbek and Pattanaik (2002) er med forfatterens efternavn alene.

Litteratur:

- Bauman, Z (1996): From Pilgrim to Tourist. In Hall et al (ed).
- Davidson, O'Connell J (1998): Prostitution, Power and Freedom, Polity Press, UK.
- Foucault, M (1985): Introduction to the History of Sexuality, Vintage, London.
- Freud, S (1905): Three Essays on Sexuality, Hogarth, London.
- Gilman, S (1985): Difference and Pathology, Cornell Un. Press, Ithaca and London.
- Gilman, S and N Leys (1993): Appropriating the ideoms of Science: The Rejection of Scientific Racism. In Harding S.
- Gould, A (2002): The Criminalisation of Buying Sex; The Politics of Prostitution in Sweden. In Thorbek et al (ed).
- Hall, S et al ed: Questions of Cultural Identity, Sage, London.
- Lisborg, A (2002): Bodies across borders. In Thorbek et al (ed).
- Morley, D et al (ed) (1996): Stuart Hall, Routledge, London.
- Moustgård, L et al: Kroppe over grænser, Informations forlag, Kbh.
- Pollock, G (1999): Differencing the Canon, USA.
- Ratanaloan, Mix (2002): Four cases from Hamburg in Thorbek et al (ed).
- Riesman, D (1952): The Lonely Crowd, Yale Un. Press, New Haven.
- Ruenkaew, P (2002): Transnational Prostitution of Thai Women to Germany. In Thorbek et al (ed).
- Said, E W (1993): Culture and Imperialism, Vintage London.
- Seabrook, J (1996): The Skin Trade, Tourism and the Sex Industry, Pluto Press, London.
- Shiva, Vandane (1990): Livets Ophold, Rosinante, Kbh.
- Stoler, Ann Laure (1993): Race and the Education of Desire, Duke Un. Press.
- Spanger, M (2002): Black Prostitutes in Denmark in Thorbek et al (ed).
- Swan, J (1974): Mater and Nannie. Freud's two mothers and the Discovery of the Oedipus Complex, in American Image 31:1 (Spring 1974): 1-64.
- Thorbek, S (1987): Voices from the City, Zed London.
- Thorbek, S et al (ed) (2002): Transnational prostitution. Zed UK.
- Vilby, K (2002): Krigen mod de fattige, Per Kofod, DK.
- Walkowitch, J (1980): Prostitution and Victorian Society, Cambridge Un. Press, UK.
- Walkowitch, J (1992): City of Dreadful Delight, Virage, London.